

Türkiye'de Elektriğin Tatbikatı ve Kullanma Yerlerine Kısa Bir Bakış

Saffet ERDEM
Müh.-Yüdüz T. O.

1 — Aydınlatma :

Elektrikle aydınlatmaya, Türkiye'de henüz karaltı demek lâzım gelir. Bunu, Avrupa'ya giderek memleketi geri dönen herkes farkedebilir. Elektrik fiatlarının normal gelire göre yüksek oluşu, diğer bir söyleyişle halkın bu sahaya bütçesinden fazla para ayırmayı, görgü ve alışkanlık, normal aydınlık yerine az aydınlıkta yaşamaya sebep olmaktadır. Belediye Elektrik işletmeleri şehir sokaklarını ölü gözü gibi aydınlatır. Bilgi ve görgüden yoksun olan bu yerlerde santral ve şebeke kifayetsizliği başta gelir. İptidai şekilde kendi kendine kör topal yuvarlanır gider. Son zamanlarda bazı büyük şehirlerimizin sokaklarının aydınlatma durumunda büyük gelişmeler vardır. Bu hususu takdir etmek yerinde olur.

2 — Meskenler:

Meskenlerde elektrik enerjisi evvelâ aydınlatma için aranır. Bunun yanında sıra ile radyo, ütü, ocak, buz dolabı, çamaşır makinesi, elektrik ızgarası gibi cihazlar yer almaya başlamıştır. Şurası muhakkaktır ki, meskenlerde iç tesisatların % 99 u aydınlatma, radyo ve bir de ütüü idare edecek şekilde tesis edilmektedirler. Artık bu modası geçmiş şekle bir son vermek gerekir. Mutfakta yemek pişirmek veya banyoda su ısıtmak için tesisat aramak parmakla gösterilecek kadar azdır. Bilhassa mutedil iklimlerde elektrik sobası kullanarak rutubetli havayı gidermek büyük şehirlerde artık bir ihtiyaç haline gelmektedir. Son yıllarda yerli ev cihazları imalatında görülen bariz inkişaf, meskenlerde kullanılan cihazların artmasına sebep olmuştur.

Muhtelif şehirlerde yapılan numune abonelerdeki ev cihazı sayımlarında son zamanlarda büyük bir artış görülmüştür. Türkiye'de ev cihazı sayımı yapmak ve yoğunluklarını tesbit etmek istatistik anlayışımız bakımından bugün için pek güçtür. Ancak, şehirlerimizin geçmiş yıllardan itibaren (Ev + ticari) abone başına aylık ortalama enerji istihlâkinin artışları (ekli cetvel 1) aydınlatma ile cihazlardaki gelişmeyi göstermektedir. Burada inkişaf göstermemiş yerlerin sebeplerini araştırarak olursak, ilgisiz bir Belediye İşletmesi ile karşılaşırız: Santrali fazla üretim yapamaz hale gelmiş, şebekesi enerji dağıtamaz olmuş ve dolayısıyla enerji fiatları artmış bir yerde elektrik cihazı nasıl artabilir?

Adana şehri 1945 de abone başına aylık ortalama 15 kWh. iken 1960 da 15 sene sonra 4 misline yükselmiş 60 kWh. olmuştur. Amerika ortalamasında bu devrede takriben 3 misli artış vardır. Türkiye ortalaması ise 2 misli civarındadır. Enerjinin bol ve tam voltajda evlere teslimi ile fiatların diğer enerji çeşitlerine nazaran ucuz olması halinde, ev cihazlarının süratle artacağını 1956 ilâ 1961 arasındaki Adana şehri gayet açık olarak göstermiştir. 15krş/kWh. enerjiyi halk muhtelif cihazlarla kullanmaya başlamış ve bugün enerji fiatı 23 krş/kWh. olduğu halde artık halk cihazlara alıştığından normal artışını böylece devam ettirmiştir.

3 — Sanayi:

Türkiye'de halen elektrik enerjisinin % 74,6 sı sanayide ve % 25,4 ü şehir ihtiyaçlarında kullanılmaktadır.

Sanayide kullanılan enerjinin takriben % 23 üüüü kendi enerjilerini kendi santralleri ile temin eden otoprodüktör sanayi teşkil etmektedir. Bu sanayicilerin büyük bir kısmı, enerji üretmek ve işletmek gibi kendi esas işlerinden başka olan işlerle uğraşmak suretiyle malî ve teknik külfetlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunların etkileri, memleket ekonomisine her şekilde tesir etmektedir.

Avrupa memleketleri ile elektrik kullanma bdkimından aramızda olan derin uçurumu ve bu&lara ait rakamları burada tekrar etmeye lüzum görmüyorum. Bunu tekrar etmek acizliğimizi her defasında kabul etmeye benzer.

Netice olarak büyük bölge santrallerine ve şehirlerarası dağıtım şebekeleri ile şehir şebekelerinin, normal hızla gelişen ve gelişmesi beklenen müşteri ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde süratle yapılmasına elbirliği ile çalışmamız lâzımdır. Medeni yaşamın anahtarı, bol aydınlık ve elektrikli ev cihazlarıdır. Bunlar, kalkınan bir memlekette süratle artacaktır. Eğer tesislerimizi bu süratle uyduramaz isek sorumluluk vaktinde tedbir almayanların olacaktır. Kalkınmanın ana sütü, elektrik enerjisidir. Bunu ne kadar bol arz edebilirsek o kadar çok kullanma yeri ortaya çıkacaktır. Misâlleri ve tecrübeleri batıda pek çoktur. Son yıllardaki enerji durumumuzdaki arz ve talep de bunu pekâlâ göstermiştir.

Bir yerde elektrik enerjisi ne kadar emniyetli ve bol arz edilmiş ise orada ergeç, o nisbette talep artmıştır. Bu artık bilinen bir gerçektir. Bu

sebeple enerji üretelim, enerji dağıtalım, enerji satalım ve kullanalım. Bu bizim vazifemizdir. İşbaşına!..

C E D V E L : 1

AYLIK ORTALAMA kWh/Ev+Ticarî Aboneler

Şehirler	1945	1950	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Adana	15	19,8	24,6	27,5	36	42,6	47,3	52,2	59,7
Adıyaman	—	12	11,6	n,1	12,4	12,9	15,2	16,9	
Afyon	6,5	5	12,2	12,2	14,4	16	15,4	16,7	18,3
Ağrı	5	11	25,6	40,5	21,4	29,4	18,5	33,6	
Amasya	8	11	13	14	13,5	14,5	16	17	18
Ankara	20,5	23,5	27	29,4	33,5	36	40	41	44,3
Antalya	10,4	13	20	21	25,8	27,4	25	27,3	28,7
Artvin	9,6	10	11,8	11,2	8,7	8,9	7	12,7	
Aydın	10	13,4	13,4	16	17,7	20	27	28	29
Balıkesir	9,5	10	11,6	13,1	12,8	16,7	20	18,5	23,3
Bilecik	—	9	10	9,5	10	10	13	14	13,7
Bingöl	—	15	12,7	16,8	18	15,5	15,5	15,4	
Bitlis	—	13,1	18,6	19,7	20,1	16,8	11	18,5	
Bolu	9	15	13,6	16,7	16,2	20,8	19,6	20,4	
Burdur	4,3	5,2	9,6	11	11,8	11,3	11	11,7	11,7
Bursa	8,5	13,8	17,2	18	20	21	20,8	19,5	24
Çanakkale	4	10,8	H	14	10,4	11,2	9,8	11	
Çankırı	4	9	7,5	7,6	7,1	8,3	8,8	12,5	
Çorum	8,3	9,5	10,3	11,7	13,7	14	15	14,2	
Denizli	5	12	14,5	13,7	17,9	15,2	16,5	16,6	19
Diyarbakır	—	20	28	28	26,4	28,4	23	21	27
Edirne	7	8	12	15,2	11,6	12,6	11,9	12,9	
Elâzığ	4,1	14,2	19,2	18	25	25	23	19	19,2
Erzincan	12,3	7,8	28,5	28	21,2	24	17,5	22	15,4
Erzurum	—	17	28	27	26	17,3	22,5	26,5	30
Eskişehir	7,4	11,2	14,2	15,4	16,1	20,4	28,2	24,6	23,4
Gaziantep	6,5	10,9	12,2	12,7	12,7	15	15	13,4	14,8
Giresun	7,4	9,3	11,9	12,5	15	15,2	14,7	15,7	15,2
Gümüşhane	—	12,8	15,5	13,2	12,9	19,1	19,3	18,8	
Hakkâri	—	—	11,2	21,8	25,8	26,2	26,2	16,2	
Hatay	6,9	13,7	17,5	19,8	24,9	17,1	16,3	16,6	
İsparta	4	6,5	8,7	10,8	12,5	14	12	17,5	24,2
İçel	14	14,6	24,3	37,3	35,3	40,1	41	44,6	
İstanbul	17,2	25,4	33,5	35	36,8	38,6	40,3	51,1	47,4
İzmir	16,3	27,4	32,7	28,2	34,6	34,8	38,3	37	40,7
Kars	9,5	20,6	17,5	21,7	21,6	26,6	26,4	24	—
Kastamonu	6,6	9,1	10,6	11,5	17,2	12,9	16,9	17,5	14,3
Kayseri	14,1	14,4	19,5	21	18,6	19,3	20,4	23,2	—
Kırklareli	—	—	12,3	12,7	14	14,3	14,7	14,9	—
Kırşehir	7,5	9,4	7,5	8,3	15,7	13	13	10,5	14,7
Kocaeli	—	—	—	—	20,8	22	22,8	20	—

AYLIK ORTALAMA kWh/Ev+Ticarî Aboneler

Şehirler	1945	1950	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961
Konya	9	10,5	12,4	16,5	18,4	18	18,7	20	27,4
Kütahya	5,3	7,7	11,5	12,1	13,9	23,3	17,5	25,3	22
Malatya	15	12,5	16,1	40,0	12,3	16,4	15,3	13,5	11,5
Manisa	7	8,7	10,3	13	12	12,8	16	18,2	—
Maraş	9,0	10,1	11,6	11,9	9,7	10,2	11,4	10,5	16,9
Mardin	22,2	9,0	22,0	15,4	17,3	17,3	23	23	—
Muğla	5,5	7,8	8,9	8,8	6,8	11,6	11,7	11,8	—
Muş	11,8	12,1	29,3	31	32	30,3	28,5	33,6	—
Neşehir	6	7,6	10	11,3	14	9,4	8	8,2	9,1
Niğde	7	10,7	9	11	11	15	12	13	—
Ordu	10,9	11,7	12,6	12,2	14,7	12,9	17,1	14,8	—
Rize	6,1	14,6	15,5	19,7	15,5	17,9	18,2	19,8	22,3
Sakarya	—	—	15	17	17	21	24	24	—
Samsun	11	15,2	16,6	16,6	23,5	27,6	19,1	16	—
Siirt	4,1	8,4	11,9	7,2	21	26,3	25	26,7	—
Sinop	6,2	7,4	7,8	10,1	10,1	10	9,4	10,6	—
Sivas	10	10,5	14,8	13	13,6	14,2	14	17	16
Tekirdağ	5,7	8,7	12,6	12,5	12,7	10,3	12,7	16,4	—
Tokat	8,3	11	10	12,7	13	14,7	12	14,7	12
Trabzon	11,6	15,5	19,2	25	26,2	24	22,8	20,8	—
Tunceli	—	7,1	7,6	6,0	7,7	8,1	11	17,8	17,1
Urfa	5,9	16,8	17,8	20,3	21,3	12,3	15,2	14,9	—
Uşak	3,2	5,6	7,6	8,1	8,7	9,4	10,6	10	11,1
Van	22	16,9	11,4	19,1	18,4	17,3	16,5	20,4	18,1
Yozgat	8,6	6,4	11	11,5	16	16,5	18,3	13,3	14,2
Zonguldak	—	—	31,2	29,6	32	34	31	31,6	30

CEDVEL : 2

	1958
	Aylık ortalama kWh/Ev-Abone
Avusturya	58
Belçika	35,8
Danimarka	50,8
Finlandiya	55
Fransa	38,9
İrlanda	104
İtalya	33
Norveç	76,6
İsveç	133
İsviçre	230
İngiltere	148
B. Almanya	60,7
U. S. A.	280,5
Türkiye O	26 Ev + ticari (20 ev)

Not Türkiye'de ev aboneli ile ticarî abone beraber olarak alınır Tahminen % 25 i ticarî abone olursa, 20 kWh olarak ev aboneli kabul edilebilir.

CEDVEL : 3

Memleketin adı	1960	
	Enerji İstihlâkinin % si	
	Sanayide	Şehir İhtiyaçlarında
Avusturya	69,2	30,8
Belçika	82,4	17,6
Danimarka	31,5	68,5
Finlandiya	76,4	23,6
Fransa	76,5	23,5
Yunanistan	47,6	52,4
Macaristan	82,1	17,9
İzlanda	48,6	51,4
İtalya	75,8	24,2
Hollanda	69,5	30,5
Norveç	63,2	36,8
Polonya	80,6	19,4
Portekiz	74,1	25,9
Romanya	80,0	20,0
İsveç	66,9	33,1
İsviçre	50,0	50,0
İngiltere	54,2	45,8
B. Almanya	75,2	24,8
U. S. A.	53,9	46,1
Türkiye	74,6	25,4